

22. Dr. Čermelj Lavo
Ulica Rakova 6/II
Ljubljana

LJUBLJANA,

Istra

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ODGOVOR PREDSJEDNIKA SAVEZA NA NAPADAJE G. DR. ANTE TRESIĆ-PAVIČIĆA

Dr. I. M. Cok

Parizu (istupanje talijanske delegacije u pitanjima koja su se ticala Jugoslavije i njezinih interesa), Koruški plebiscit, da je: Rapalski ugovor, kojega so silom prilika morali prihvati i komjim nas je Italija prisilila da se određemo, bez ikakve zaštite, jednog dijela našeg naroda i našeg nacionalnog teritorija, pa cijela poslijeratna historija odnosa između nas i Talijana — sa postupkom prema našoj manjini pod Italijom, sa akcijom »Pro Dalmazia« i sa akcijom Pavelića i dr. — najrječitiji su dokazi zato. Oni su agresivni, a mi se moramo braniti. Njihova agresivnost — to je njihov imperializam.

Kako da se dodje tu do medusobnog izmirenja i prijateljstva? G. dr. Tresić-Pavičić odgovara: Glorifikacijom njihovog imperializma, njihove agresivnosti!

Isti položaj je bio i prije rata. Na Primorju vodila se teška borba između našeg naroda koji je nastojao da se oslobodi vjekovnog talijanskog političkog, kulturnog i ekonomskog ropstva i tražio svoja prava, te Talijana koji su nastojali da zadrže svoje stare privilegije i time da održe naš narod još i nadalje u političko-gospodarskom i socijalnom ropstvu. G. dr. Tresić-Pavičić je onda izabrao Trst kao centar svoga rada na prijateljstvu sa Talijanima. Logično bi bilo da se je stavio prije svega u sporazum sa priznatim vodama našeg naroda u Trstu gg. Rybaržem, Gregorinom, Slavikom i u Istri Laginjom, Mandićem, Trinajstićem, Spinčićem, koji su pretstavljali narod i njegove zahtjeve. Ali je g. dr. Tresić-Pavičić išao suvereno mimo njih smatrajući ih malim sitnim političarima, običnim vikačima, koji su pravili halabuku i time samo smetali njegovom radu diplomate i državnika velikog formata!

No, od toga je prošlo već par desetljeća i historija je već izrekla svoj sud: Dok je one »vikače« narod krunisao aureolom narodnih svetitelja, a njihova djela, pa čak i sama uspomena na njih tvore danas najjači moralni oslonac u teškoj borbi za nacionalnu egzistenciju, o političkom radu »velikog diplomata i državnika« nema nigdje traga, a zaboravili su ga čak oni rijetki naši, koji su onda znali za njegov rad i zbog toga ga onda mrzili i napadali.

*

Veoma mi je žao što moram svoje skupocjeno vrijeme — sve posvećeno borbi našega naroda u Julijskoj Krajini za pristojan i čovječanski život — tražiti na polemiku sa nekim izjavama g. dr. Tresića-Pavičića. S obzirom na ljepe i jasne odgovore, koje su dale razne naše novine: »Istra« (Zagreb) u više brojeva, »Novo doba« (Split) isto tako u nekoliko navrata osobito pak u glosi njegovom članku u broju od 4. o. m., »Novosti« (Zagreb), »Samouprava« (Beograd), »Javnost« (Beograd), »Primorske novine« (Šušak), a nuda sve pak sjajni članak R. L. Rijecanina u »Obzoru« od 4. o. m., zbilja ne bi trebalo oko toga više trošiti riječi. Ako ja to ipak činim, činim to zato, jer se g. dr. Tresić-Pavičić u svom članku »Na odbranu časti« osvrtao i na mene, i to ne jedan put nego više puta, ma da u početku kaže da bi me preveć počastio kada bi se išao osvrati na moj govor. Ja i tada ne bi to činio da je g. dr. Tresić-Pavičić barem u pogledu forme u svom članku ostao pristojan. Bar u tom pogledu moglo bi se očekivati od njega, koji hoće da yaži kao priznati književnik, filozof, političar, diplomat, onu formu koju su u kritici njegovog predavanja zadržali »polunaobraženi ljudi«.

G. dr. Tresić-Pavičić žali se da se ga je sudilo na temelju netočnih novinskih vesti o njegovom predavanju u Parizu. Ja sam zato izričito dojavio onaj broj lista »Il Piccolo de la Sera«, koji donaša izvještaj o njegovom predavanju. Pošto je kod »Piccola« glavni urednik Rino Alessi, a g. Urbani jedan od važnih saradnika — a g. dr. Tresić-Pavičić nam je sam kazao koju ulogu su ova dva gospodina igrala u ovom njegovom predavanju — moramo taj izvještaj smatrati vjernim prikazom i samoga predavanja u koliko je u njemu obuhvaćeno. Iz toga izvještaja vidim, da smo bili točno obaviješteni o sadržaju predavanja i da su bile premise našim kritikama prave.

Pravda i naša borba za slobodu, od koje nikada nećemo popustiti, pobjeda koja mora nastupiti ka starička nužda jedne nepokolebitive cijelog jednog naroda, otpušnut cijela filozofska razmatranja o rimskom imperializmu kao tezadnje pojave. DR. IVAN M. COK, predsj. Saveza.

Dr. Ante Tresić-Pavičić

tako »poštenom igrom« na burzi zaredio »na pošten način« velike milijune. Da, baš u tom vremenu, kada je g. dr. Tresić-Pavičić zaradivao teške milijune, mene je kao predsjednika političkog društva »Edinost« i kao predsjednika »Djake Matice« u Trstu, naših najvažnijih nacionalnih institucija pod Italijom, fašizam gonio dok me nije strao u zatvor i moralno teško oštetio, a materijalno posve upropastio.

Prestavnici tog fašizma i tog nečuvenog terora — ne samo nadamnom nego nad cijelim našim narodom tamo dolje — bili su medju ostalim i oni koje danas g. dr. Tresić-Pavičić imenuje svojim velikim prijateljima i kojima izražava svoje divljenje, a koje naš narod u Julijskoj Krajini broji medju srođenim.

Što se tiče mog pokušaja od lanjske godine da kandidiram na otoku Krku je baš obratno istina od onoga što se g. dr. Tresić-Pavičić usudjuje tvrditi. Imam dokaz u rukama iz kojega prolazi da sam se ja odazvao pozivu najpozvanijih prestavnika otoka Krka kao dijela bivše provincije Istre i da do moje kandidature nije došlo iz razloga o kome baš jedan jugoslovenski diplomat ne bi trebao siliti da o njima javno govori. Pošto pisac u vezi sa mnom tako maliciozno spominje g. Jevtića moram javno konstatirati da sam svima kojih se ticalo izjavio, a prema tome i samom g. Jevtiću, da se moja evropska kandidatura ni u kojem slučaju ne smije smatrati mojim stranačkim opredjeljenjem, ili mojim pristajanjem uz neki režim nego kao vanpartijska kandidatura jednog prestavnika Istre u jednom istarskom kotaru.

U pogledu moje ličnosti je dakle g. Dr. Tresić-Pavičić nanizao cijelu jednu seriju neistina od kojih bar neke su mu nesumnjivo morale biti poznate. U odgovoru na ovo ja mogu samo da kažem da velikim talijanskim pjesnikom »La vostra miseria non mi tange«.

U pogledu samoga predavanja g. Dr. Tresić-Pavičića u Trstu i njegovih objašnjavanja u članku »Na odbranu časti« ja ostajem pri onom što sam rekao na zboru »Istra« u Splitu. Zamjeram g. Tresić-Pavičiću, da je on u današnje vrijeme napisao ono predavanje i poslao ga u Trst da se tamo pročita u jednom fašističkom institutu i to da ga čita g. Urbani. Ako se je njemu radio o jednoj filozofskoj raspravi mi imamo dovoljno znanstvenih časopisa kojima se je mogao u tu svrhu poslužiti, ma da po mom mišljenju u ovom momentu niti ovo nebi bilo oportuno. Jer s obzirom na prošlost g. Dr. Tresić-Pavičića koji je bio i narodni poslanik i diplomatski prestavnik ne da se odvojiti filozof od političara i njegovim će izjavama prividati — ma kako filozofskog karaktera one bile — politički karakter i političku važnost onaj kome to konvenira. Iz tog razloga uopće nije umjesno da g. Dr. Tresić-Pavičić danas javno iznosi svoje mišljenje, u kojemu glorificira (Nastavak na 2 strani)

rimski imperijalizam, jer rimski imperijalizam, kako ga shvaća fašizam, i budućnost Južnih Slovena, kakva je zamisljena od najboljih sinova naše rase, u najvećoj su i nepomirljivoj opreci. — To je danas jasno svakome na Balkanskem kao i na Apeninskom polou toku, a g. Dr. Tresić-Pavičić je jedini optimista koji drukčije sudi. Ali na ovaj svoj optimizam ne treba biti ponosan. Mirni opstanak Južnih Slovena i njihov kulturni procvat u budućoj zajednici naroda moguće je zamisliti pored jedne demokratske Italije, dok je fašistički imperijalizam njihov najveći neprijatelj. To mora da prizna svako koji iole poznaje fašističku političku literaturu poslijednjeg decenija i pol. Rimski imperijalizam je glavna zapreka mirnom, paralelnom i plodonosnom razvoju i procvatu jugoslovenskog i talijanskog naroda. Postaviti se u borbi između nastojanja Južnih Slovena za mirnim razvojem s jedne strane i rimskog imperijalizma za zavojevanje i ekonomsko-političkim zarobljivanjem drugih, pa i balkanskih zemalja, s druge strane, na stranu rimskog imperijalizma za jednog Jugoslovena je — blago rečeno — jedna teška zabluda.

U svom članku g. Dr. Tresić-Pavičić tvrdi, da njegovo djelo nije išlo za drugim nego da stvari što bolje odnose između nas i Italije a naročito da utvrđivanje mira i dobrih trgovackih odnosa. Što se ovih posljednjih tiče možda bi bolje bilo i pored dokazanih njegovih finansijskih sposobnosti da taj posao ostavi pozvanjima jer poslovne stvari nisu za književnike i filozofe. — Inače bit ćemo g. Dru Tresić-Pavičiću zahvalni ako doprinese boljim odnosima između nas i Italije, ali put kojim je pošao u svom predavanju ne vodi ovom cilju. Ako baš neće da ustane protiv imperijalizma koji je za nas krivičan i štetan (jer je uvjeren u njegovu historičku nuždu) trebalo bi bar ukazati na zaprake koje postoje između nas i njih i koje treba ukloniti, jer dok one postoje ne može doći do iskrenog i trajnog sporazuma. Glavna zapreka danas je postupak fašizma sa našim narodom pod Italijom. Mirne duše možemo tvrditi da historija ne poznaje krivičnijeg i nasilnijeg postupka od onoga koji se upotrebljava poslije rata u Julijskoj Krajini protiv Hrvata i Slovenaca. Zato sam rekao na zboru u Splitu, da bi bili očekivali od g. Dr. Tresić-Pavičića — ako je već osjećao potrebu da održi fašistima u Trstu jedno predavanje da će i predavati o modernim principima o samodredjenju naroda i o poštovanju narodnih individualnosti te konkretno ukazati na Julijsku Krajinu i na posljedice fašističkog terora, štetne po odnose između Talijana i Južnih Slovena. — Time bi bio g. Dr. Tresić-Pavičić ostao dosljedan svome radu iz vremena kada se je kao hrvatski narodni poslanik borio za prava potlačenog malog svog naroda protiv nasilja velikih i jakih. Time bi bio i zadužio svoju braću Slovence i Hrvate u Istri i dao im moralnu pomoć u njihovo preteškoj borbi za nacionalni kulturni i gospodarski opstanak. Time bi bio i realno doprinio poboljšanju odnosa između nas i našeg zapadnog susjeda.

Ali dosljednost u politici nije nikada bila jedno od lijepih svojstava Dr. Tresić-Pavičića, kako je to sjajno dokazala beogradска »Javnost« u broju 27 od 4. o. m. i kako je to uostalom notorno svima koji poznaju njegov dosadašnji politički rad. Dosta je bio jedan poziv iz Trsta koji je »morao ogoljati vanredno osjetljivu sujetu našeg odličnika« (»Obzor« od 2. o. m.) pa da mu se pravno odazove jednim javnim predavanjem u kojem zauzima stanovište koje stoji u opreci sa njegovim izjavama i njegovim radom u prošlosti.

Kao što sam već gore rekao, ni u kojem slučaju nebi bilo umesno da g. Dr. Tresić-Pavičić izlazi u današnjim prilikama u javnost sa svojim nazorima koje je iznio u svom predavanju u Trstu, čak ni u slučaju da ih je iznio u čisto naučnoj formi. Izici sa predavanjem o rimskom imperijalizmu kao historičkoj nuždi i o nuždi jačeg da assimiliira slabijeg pred tršćanske fašiste, po mom je mišljenju ne samo jedna ne-taktičnost nego upravo jedna politička demonstracija uperena i protiv Jugoslavije i protiv Jugoslovena pod Italijom, koji se doduše poimeno ne spominju, a jasno je da se njima podrazumevaju francuski i engleski, držim da su obzirom na današnje diplomatske odnose Jugoslavije takve izjave sa strane jednog jugoslovenskog, iako ne aktivnog, diplomata deplasirane. Dobro je samo to što im niko nije pridavao važnosti.

G. Dr. Tresić-Pavičić će na temelju ovoga mog razlaganja razumjeti zašto sam ja kao pretsjednik Saveza udruženja jugoslovenskih emigranata iz Julijskih Krajina osjećao potrebu i dužnost da na zboru emigrantskog društva »Istra« u Splitu ustanem oštrot protiv njegovog predavanja u Trstu.

Po izvještajima koji nam stižu naš je narod pod Italijom kad je pročitao izvještaj o njegovom predavanju u »Piccolo de la Sera« bio strašno ogoren i pitao se: Je li ovo pomoć koju nam pru-

ITALIJA SE PRIPRAVLJA NA NOVO VOJNO

Vojanstvo je čakalo na povelje za pohod preko..

Ziri, julijsa 1936. — Agis. — Prebivalstvo onkraj meje je u zadnjem času vse preplašeno in ni med njim slišati drugega kot pogovore o bližajoči se vojni. Že naveden samu o prihodu vojaštva, dalje prihod vojaštva in pa govorice, ki so jih širili ponekod podoficirji in moštvo, da čakajo na povelje, da se podajo preko meje, le ljudi toliko zgugalo, da so dnevno pričakovani vpada Italijanov v Jugoslavijo. V koliko so te govorice v zvezi s kakšnim resnim vojaškim načrtom ni znano, možno je da tudi, da so bile namenoma vržene med prebivalstvo, da se ga zbega.

Veliko vojaštva ob meji nad Idrijo

Idrija, julijsa 1936. — Agis. — Zadnje dni junija sta prispevali v Idrijo dva polka vojakov, in sicer iz Gorice in Verone. Do 10 junija je to vojaštvo imelo vaje v okolici Idrije, nakar je odšlo.

Istočasno je v Ledinah — obmejna vas nad Idrijo — kampiralo okoli 5.000 vojakov, ki so tudi izvajali manevre, pri katerih je sodelovalo letalstvo. Letala so v obmejne utrdke,

šila izvidniške plete nad obmejnim pasom. Ravno tako poročajo iz Godoviča, da je tjakai prispev 24 junija bataljon pešadije, pod povelistvom majorja. Vojaki tabore na pašniku, blizu naselja Log 1 km za Godovičem.

Veliko vojaštva tudi na Cerkljanskem

Cerkno, julijsa 1936. — Agis. — V Cerkno in okoliške vasi, kot Zakriž, Kamnica itd., je prišlo koncem junija in v začetku julijsa veliko število vojaštva, ki vrši manevre v obmejnem pasu. V Cerkno samo sta prišla 2 bataljona pešadije iz Vidina, po ostalih vashem pa je nastanjeno 500 do 1000 mož.

Dovoz vojnega materiala v obmejne utrdke

Gorica, julijsa 1936. — Agis. — Idrijo samo in neposredno okolico utrijevajo že dobra tri leta in so še vso letošnjo zimo hiteli z raznimi, morda tudi končnimi deli. Pred dobrim mesecem pa so začeli dovozati v pogrijevnih tovornih avtomobilih in ponoči najrazličnejši vojaški material v številne utrdke, ki so v hribu pri

Divjem jezeru, v Podrateji, v Jeličnem vrhu in Lešniku.

Kot je znano, so utrdili tudi Nanos z okolicom. In tudi v te utrdbe so z nastopom letošnjega poletja pričeli dovažati vojni material.

V Gorici grade velikansko letališče

Gorica, julija 1936. (Agis). Že večkrat smo kaj malega pisali o velikem letališču v Gorici, ki se razteza na Rojcah. Kljub temu, da je sedaj zelo veliko, ga mislimo še znatno razširiti. Pravijo, da imajo sedaj prostora za 200 aeroplakov. Ta kader vedno izpoljuje z raznovrstnimi novimi tipi. Stare aeroplane pa peljejo na »pokopališče«, kot pravijo, v Ferraro. Potniku, ki se pelje iz Gorice v Miren, ni dovoljeno, da bi se vstavljal v gledal aeroplane in hangarje. Strogo je seveda tudi prepovedano vsako fotografiranje. Za tako veliko število aeroplakov so zgradili tudi primeren rezervar bencina ki zmore nič manj kakor 200.000 hl. Sezidan je ves podzemljem pod hangari. Po novih načrtih se bo letališče razširilo proti Vrtojbi, tako da bo letališče raztezano po najrodotvitnejših goriških poljih. Segalo bo nekako do spodnje vrtojske postaje.

HAPŠENJA U ĆIĆARIJI RADI KRIUMČARENJA

Narod vrlo teško živi, pa pokušava kriumčarenjem poboljšati svoj položaj

Jelovice, jula 1936. — Naše selo je jedno od najsiromašnijih u Ćiċiriji. Mi nemamo drugih prihoda osim od ovaca. Medijutim su općina, pokrajina i država udarile 80 lira taksa i poreza na jednu ovcu, a iz jedne ovce je nemoguće izvući godišnje 80 lira, pa je narod prisiljen da prodaje ovce, taj svoi jedini prihod do sada.

Da nekako prehrani svoje obitelji, nared se je morao odati kriumčarenju iz Riječke slobodne zone. Selo je daleko 40 km od Rijeke, a kako su naši ljudi nevjestiti tome poslu, to su ih več kod prvog pokušaja uhvatili. Tako su uhapšeni ovi ljudi: Čendak Ivan zvan Goto, Čendak Mate

zvan Pažetov, Čendak Ivan zvan Pengarov, Čendak Josip zvan Bilčov, Jurišević Anton zvan Čendakov i Čendak Josip Čelin. Njih su okovane odvili najprije u Podgrad na saslušanje marešijalu finance, a zatim su ih odvili v Bistricu gdje su odležali po 15 dana zatvora. Razumije se da su im zaplijenili svu kriumčarenju robu, a morat će da plate i veliku globu koja im nije još odmjerena.

Ponavljamo da su ovi ljudi kriumčarili jedino živežne namirnice za svoju upotrebu, jer je u Riječkoj slobodnoj zoni sve jeftinije, a sada će im radi globi propasti i ono malo imanja što su imali. — Ćiċ.

ISTRAGE RADI ĆIRILOMETODSKIH KRIJESOVA PO ĆIĆARIJI

Trstenik, jula 1936. — Kod nas je bio običaj da se u predvečerje sv. Cirila i Metoda pale po vrluncima kriesovi. — Taj običaj je zaveden pred četrdesetak godina kada je Družba sv. Cirila i Metoda počela sa djelovanjem u Istri. Sad su nam zabranili paljenje tih kriesova, ali narod nije mogao odoliti, a da u predvečerje sv. Cirila i Metoda ne zapali kriesove usprkos stroge zabrane. Tako su u predvečerje blagdanje svete Braće gorili kriesovi izmedju našeg sela i Klenovčaka, a je-

dan između nas i Bresta na brijevu sv. Bartol.

Kada su zasinuli ti kriesovi vidjeli su ih iz Lanišča, pa su odmah dojurili karabinieri iz Lanišča autom, a došli su im u pomoć i karabinieri sa fašistima iz Buzeta. Otišli su na mjesto gdje je gorila vatra, pa su je pogasili. Nakon toga su cijelu noć i cijeli drugi dan kružili po našem selu i po ostalim susjednim selima i istraživali ko je zapalio te kriesove. Do sada nisu uspjeli da otkriju te zločinice. — Ćiċ.

DVE NOVI ARETACIJI

Vončina Franc in Vončina Peter iz Krnic

Idrija, 15. julijsa 1936 — Agis. — V idrijske zapore so pripeljali dva brata, 35 let starega Vončino Franca, lovskega čuvaja in njegovega 31 let starega brata Petra, doma iz Krnic nad Sp. Idrijo. Navedena sta bila aretirana na domu ob priliki hišne preiskave, ki so jo izvršili karabinieri dne 5. t. m. Osumljena sta bila, da sta skrivala doma orožje in na podlagi tega je bila izvršena preiskava, pri kateri so karabinieri zaplenili 4 lovske puške. Dve sta bili last Vončine Franca, katere je rabil kot lovski čuvaj, dve pa je imel pri sebi v popravilu, ker se je kot star lovec večkrat

ukvarial tudi s čiščenjem in popravljanjem streljega orožja. Toda vsa njegova dokazivanja niso pri karabinierih nič zaledila in moral jim je z bratom slediti v zapor. — V okolini Idrije, vse do meje, so obširni privatni in državni gozdovi, v njih pa obsežna lovišča, za katere posamezne občine poleg privatnikov, tudi sedaj vzdržujejo čuvanje. Razumljivo je, da bo imel vsak čuvaj lovske puške in da brata Vončina nista mogla biti aretirana zaradi lovskega orožja, ampak je to služilo samo za pretvoro, da se tako fašistične oblasti lahko znesajo nad našim človekom.

neprijateljima i svojim robovima.

Ovo bi moralno biti i mišljenje g. Dr. Tresića-Pavičića ma da je poznato da je on več u svom predratnom nastojanju na zbljenju i prijateljstvu između Talijana i Južnih Slovena, o kojem sam gore pisao, računao s time da se tom prijateljstvu ima žrtvovati baš jedan dio onih Hrvata i Slovenaca, koji su poslije rata potpali pod Italiju.

Nije teško biti kavalir kad se hoče svoje račune plačati tudim žrtvama. Zato nam je razumljivo da smo mi koji vičemo protiv nepravde i terora, a za pravdu i slobodu, vikači, obični vikači.

Mi emigranti, Slovenci i Hrvati iz Istre, Trsta i Goričke, koji smo kroz duge godine u odbrani naše narodnosti i naše nacionalne časti, dakle u odbrani prava i časti ne samo našeg naroda pod Italijom, nego svih Slovenaca, Hrvata i Srba, svakog dana bili u opasnosti za svoju slobodu, pa čak i za svoje zdravje i za svoj život, izdržali smo na straži dok smo mogli, pa smo se čim nam je opstanak postao nemoguć tamo preko, zatekli svojih braći u slobodi.

Mi smo, zbilja, več tamo preko vrisnuli od bola koji nam se pričinio tudji gospodar, pa smo smatrali i smatramo svojom dužnošću da javno i glasno upo-

Propaganda za Dalmacijo zopet oživljena

Sedaj, ko ima Italija po zmagi v Abesijski zopet proste roke v Evropi, se obračuna pozornost ponovno tudi na vzhodno jadransko obalo Agitacija za Dalmacijo postaja od dne do dne živahnejša. Tako se je stvoril poseben odbor pod predsedstvom pokrajinskega fašističnega tajnika Perusinija in predsednika Dopolavora v Arsu z namenom, da pripravi veliko manifestacijsko potovanje v Zadar. Potovanje se bo vrsilo v času od 19. do 21. septembra t. l. z veliko motorno ladjo »Neptunia«, ki bo lahko prepeljala 1392 osebi. K udeležbi so povabljeni člani dopolavorovih organizacij iz vseh petih obmejnih provinc: goriske, puljske, reške, tržaške in videmske, dalje člani društva »Società Dalmatica« in člani raznih vojaških organizacij.

Boj za medvedjo kožo

Etiopski imperij je komaj po imenu ustanavljen, pa se že bježi zanj tuf med raznimi pomorskih lukami v Italiji. Po novi urediti pomorske plove je bila dolожena Tržaškemu Lloydu nalogu, da vzdržuje redne zveze z Etiopskим imperijem. Te zveze so še vedno silno problematične vrednosti in tudi v koliko se praktično izvajajo, ne predstavljajo nobene posebne važnosti za Trst. Toda tudi to problematično korist noče Napoli odrekati Trstu. Napolski listi so v dolj energični (dasi po ukazu od zgoraj v razmeroma vlijudni obvezki) ponovno zahtevali »monopol« za zveze z Etiopskim imperijem in so svoje zahteve utemeljivali z geografskimi in celo historičnimi razlogi, češ da je »Napoli kolonialna luka par excellence«. Seveda niso pri tem pozabili poudarjati, da gre glavni del prometa na tej progi »proti Londonu in Parizu« in da gre radi tega prvenstvo Napolu pred katerokolo drugo luko. Proti tem monopolističkim težnjama ni morda nastopil Trst, ki bi bil s tem najhujše prezade tenveč drugi konkurenčni Trsta, Benetke, Beneški list »Gazzetta di Venezia«, se je skliceval na važnost srednjeevropskega zaledja in Poljske ter celo Rusije. Kot argument pa je omenil tudi umetniško bogatstvo Benetk, ki da vpliva na tuje, da rajoži izberejo pot preko Benetk, kakor preko Napola. Toda za beneški list je odločilno važnosti varnost luksu v vojnem času. Kakor so med vojno izbrali Brest in ne Cherbourg za izkorcovanje ameriških čet, tako bi se moralno tudi Benetkam že sedaj v očigled morebitni volni dajati prednost pred Napoljem.

zorujemo na nečuvene krivice koje se danomice opetujo na ledjima jednog dijela naše braće i to baš onog dijela koji je svojim slobodom platilo slobodu i ujedinjenje ostale svoje braće u Jugoslaviji. I s obzirom na ovaj nacionalni i patriotski naš rad jedan čovjek koji se je sam dovoljno karakterisao smije danas javno da nas napada i da nas zove vikačima, dok javno odaje priznanje i poštovanje, pa čak cijeni kao svoje velike prijatelje, ljudi koji su u službi nepravde i nasilja.

No, ova stav tega gospodina ostavlja nas posve mirne. U jugoslovenskoj javnosti, ne samo u našim redovima, javilo se mnogo glasova koji su ga osudili, nijedan koji bi mu njegov rad odobravao. — Pravda, naša borba za slobodu, od koje nikada nećemo popustiti i pobjeda, koja mora nastupiti kao historična nužda jedne nepokolebive volje cijelog jednog naroda, odpuhnuti će sva fil

TEŽKOČE ITALIJE

Italija je dosegla v Ženevi ukinitev sankcij. Na videz je to velik uspeh, ki ga fašizem znotraj spretno izkoristi. Prikazuje ga svojim državljanom nič manj kot kapitulacijo vsega sveta pred veliko in močno fašistično državo. Toda že bolj povprečen pogled v vse ostale okolnosti, nam lahko ta uspeh prikaže v čisto drugi luči. Brez posebne težave namreč lahko spoznamo, da je ta »uspeh« le bolj formalen, ki stvarnosti položaja, v katerem je danes Italija, ne more spremeniti. In ni dvoma, da bodo tudi v notranosti Italije fašisti sami sedaj sfanatizirani in do histerije prevezeti od navdušenja, začeli če že ne razumevati in gledati, vsaj čutiti vse te »uspehe« tudi z druge strani.

Spošno se danes proglaša, da je Zveza Narodov, v kateri vidijo klub vsemu fašistične države še vedno največjo oviro, doživel svoj največji in morda celo zadnji usodepolni poraz vsled ukinitev sankcij. Toda, ali ni bil prva posledica tega »poraza« na drugi strani tudi uspeh, ki sestavno minenje popolnoma preobrača? Ali ni abesijska vojna z vsemi posledicami mednarodnega značaja, jasno pokazala na one, ki groze uničiti vse. Na one, ki podtakajo ogeni v dinamitna skladischa. Spregledujejo celo najbolj slepi, ki so videli v fašizmu in njegovih delih, poroštvo za nove čase. Povečana in pospešena delavnost in koncentracija vseh sil, zlasti zunaj fašističnih držav, pa tudi v njih samih, ki hočejo le z žrtvijo najslabših, spraviti svet v mirno delo, je prva in važna posledica tega. Italija je k temu mnogo pripomogla. Pokazala je pot fašizmu, po kateri morajo iti in dokazala, da se z vojno in uničevanjem ne more dati človeštvo pogojev za mirno delo. Veliki kongres miru, ki bo v isti Ženevi v septembru, bo gotovo velik in dostenjen odgovor večine ljudstev fašizmu. Drugi pa bo v pospešeni združitvi držav proti fašizmu. To so le zunanjji momenti.

Sankcije so se ukinile. Ni se pa še ukinilo vse ono, kar je bilo z njimi v zvezi in zlasti, kar so povzročile. Stanja, zlasti gospodarskega, ki je posledica tega ni mogče s tem aktom ukinitev na noben način spraviti v status quo, v ono kot je bilo. Abesijska vojna je finančno Italijo do skrajnosti izmogzala. Saj so morali zaseči celo v zasebne vrednostne predmete. Rezerve v denarju in sirovinali so izčrpane do zadnjega. Teže je celo zunajni trgovinski dolgovali iz časa pred vojno. Položaj ligure je obopen in se ne bo mogel urediti brez globokih pretresov. Njena notranja vrednost še daleč ne odgovarja zunanjim. Stroški za vojno so znašali po uradni cennosti okoli 50 milijard dinarjev. Pol od tega je »kritega« z notranjimi vojnimi posojili, pol pa visi kot izredni izdatek. Položaj industrije je tak kot položaj ostalega. Vsa pa je mobilizirana. V pomanjkanju sirovinal, so iskali surogatov in često za to demontirali stare stroje in nadomestili z novimi. Danes tega ni treba več, ker sirovine lahko dobne, če... plačajo. Toda avanture pomenijo v industriji katastrofo. Turizem je padel; saj so skoro vse ladje prevažale vojaštvo, razen najmanjših vez, ki so jih še držali. In še sto in sto drugih posledic, ki se drže in vlečajo ena iz druge. Vse to bo, ko bo treba preiti iz navdušenja k delu in stvarnosti, samo udaril ven. In iz današnje »abesijske mrzlice«, kar imenujejo razumljivo pričakovanje ljudstva kake koristi in zboljšanja položaja vsled zmage in iskanja rešitve v tem, se lahko kmalu razvije neozdravljivo bolezni. Vse teh in drugih težav Italije v Ženevi niso odpravili, ali ukinili.

Mnogo žrtev je moralno prenesti v tem času italijansko ljudstvo. Prenašalo jih je pod nasiljem in s sfanatizirano zavistjo, da je to nekaj nujnega, če se hoče doseči uspeh. Odtrgavalo si je od ust često najpotrebejše. Svoje zahteve je v vseh ozirih deloma rado, večjidel prisiljeno, skrčilo na najmanj. Danes bi tega ne bilo treba več. Toda kje in s čim najdobi vse potrebno in spravi življenje v, vsaj za fašizem, normalen tir, v tak kot je bil pred dobrega pol leta. Demagogija s »protisankcijami« ne bo več dolgo držala, ker so sedaj nepotrebne. Tako pomeni ukinitev sankcij »za Italijo pričetek novih težko... ki bodo toliko bolj pritiscale, kolikor bolj pojenuje vojno navdušenje«, piše Ž. Balugdžić v »Politiki«.

KAKO SPOŠTUJE NADŠKOF MARGOTTI OBLJUBE

Gorica, julija 1936. — Agis. — Kako spoštuje gorški nadškof Margotti dano besedo, naj pokažeta naslednja dva slučaja:

Po konfianciji črnovrškega župnika Filipa Kavčiča, v letu 1934, je bil imenovan za župnega upravitelja črnovrške župnije Dr. Franc Močnik iz Idrije, ki ga je ondoto ljudstvo zelo vzljubilo. Lansko pomlad pa je bil imenovan za župnika v Vrtojbi pri Gorici. Ljudje s tem imenovanjem niso bili zadovoljni ter se je v nameri, da se prepreči prenestitev, podala deputacija štirih mož k nadškofu Margottiju s prošnjo, da se prenestitev prekliče. Margotti je deputacijo prijazno sprejel in ji obljubil, da bo prošnji ugodil. Deputacija se je vesela vrnila domov trdno prepričana, da bo Dr. Močnik še nadalje ostal med njimi. Toda veselje je bilo preuranjeno, kajti Margotti klub svečani obljubi dekreta ni preklical ter ie moral priljubljeni duhovnik kmalu zatem zapustiti Črni vrh.

Sličen slučaj se je dogodil s kaplanom Ivanom Mesarjem v Idriji. Imenovan je bil tudi premeščen iz Idrije. Deputacija, ki je šla v Gorico prosiš za preklic dekreta, je nadškof Margotti zagotovil, da bo kaplana Mesarja pustil še dalje na službovanju v in obup.

Idriji. Toda, ker se nadškof Margotti meni doli dosti brigal za izpolnitve dane obljube, in preklica dekreta le ni bilo od nobene strani, se je morala deputacija še enkrat podati v Gorico ter ponovno prosiš, da se že enkrat dana beseda izpolni.

Nočemo se vtikati v čisto notranje cerkvene zadeve in nadškofu Margottiju nočemo očitati s premeščanjem duhovnikov kakih posebnih nam nenaklonjenih namenov, toda v tem slučaju je pač potrebna prepotrebna opazka: Do sedaj smo nemili, da samo laške posvetne oblasti ne znajo držati dane obljube, sedaj pa vidimo da tudi visoki cerkveni dostojanstveniki pozabljujo na svoje poslanstvo, in moralno kvaliteto, ki bi se morala zrcaliti tudi v takih primerih, in se postavljajo v vrsto s svojimi sonarodnjaki v črnih srajcah. Da slični primeri ne morejo blagodejno delovati na naše sicer globoko verno ljudstvo, ki pa je v teh težkih časih brezpravnosti in strašne bude že itak do skrajnosti deprimirano in če se z obupom sprašuje, kje naj se išče zaslombe za bedno goziljenje in prepotrebne moralne opore, je popolnoma razumljivo. Kdo bo kriv, če v dušah naših ljudi zavladata popolna tema

NOV NAČIN POITALIJANČEVANJA NAŠIH OTROK

Postojna, julija 1936. — Agis. — V vseh večjih krajih, pa tudi v nekaterih manjših, zlasti pa ob meji, so otvorili v začetku tega meseca sončno-zračne kolonije za šoloobvezne otroke. Kot so vsi učenci primorani biti člani raznih mladinskih fašističnih organizacij, tako so po večini bili starši tudi primorani prijaviti in izročiti otroke za mesec dni v oskrbo novoustanovljenim kolonijam. Tako so naši otroci od junta do večera v oskrbi načrti zato dodeljenih učiteljic in končno še počnici, ker tudi prenočujejo v šolah, kjer so jim uredili začasna ležišča. Otroci morajo med seboj govoriti izključno le italijanski in je dobro preskrbljeno, da se nobeden ne pregreši; ko korakajo skozi vas prepevajo laške pesmi in seveda se tudi na polju igrajo in zabavajo vse po točnih navodilih in pod strogi nadzorstvom. V postojnki okolici, pa menda tudi drugod, je precej teh novo-ustanovljenih kolonij, ki nimajo drugega namena, kot da otroka popolnoma odtrgajo od doma in skrbijo

tudi med počitnicami za prizerno vzgojo v fašističnem duhu. Pri tem izkorističajo predvsem žalostne razmere, ki vladajo po naših krajih in jasno je, da marsikak oče, čeravno s težkim srcem, izroči svojega otroka v oskrbo sončno-zračnim kolonijam zato, da bo vsaj za mesec dni pošteno hranjen. Da so privabili čim večje število otrok, so poskrbeli za enotne oblekce ter za zadostna sredstva tako, da jih lahko dobro hranijo, kar je najboljša vaba. V vsaki teh koloniji bodo ostali otroci po en mesec in sicer izmenoma: mesec deklice, drugi mesec pa dečki. Otroški vrtci, ljudska šola, razne organizacije, sedaj pa še kolonije — ustanove — ki so vzdrževane z ogromnimi denarnimi žrtvami, imajo pri nas samo en namen: čim hitrejše raznarođovanje. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da za vzdrževanje vseh teh ustanov, organizacij itd. pada celotno breme indirektno le na našega človeka, ki v obliki davkov plačuje leto za letom večje zneske.

Fašisti zabranjuju našim ljudim da se sastaju nedeljom u gostioni

VEDNALA JOSIPA UHAPSILI, JER SE TOME ODUPRO

Kutežovo, julija 1936. — Kod nas je oduvijek bio običaj da se ljudi poslije mučnog rada kroz šest dana sastanu nedeljom u gostioni na razgovor uz čašu vina in da se tako malo odmore poslije teškog rada kroz cijelu sedmico. Tako se 5. m. sastalo desetak naših ljudi u gostioni, ali su za njima došli fašisti i zabranili gostionici da im dade piće. Svima je to bilo čudno, pa su neki naši ljudi odlučno pro-

testirali protiv toga. Naš kovač Vaudal Josip koji je rodom iz Knežaka na Pivki reka je da njemu neće nikdo zabraniti da za svoje novce popije čašu vina iza teškog rada kroz cijelu sedmico, all su te riječi još više raspališe fašiste, pa su naše ljude na silu istjerali iz gostione, a Vaudala Josipa su uhapsili i odveli u Bistricu, gde je ni kriv ni dužan odležao pet dana u zatvoru. — CIC.

DEMARK IVAN IZ LUPOGLAVA UHAPŠEN

pod sumnjom da je pom agao kod bjega Skerlj Ivanu

Lupoglava, julija 1936. — Nedavno smo vam javili da je u našem selu uhapsen Skerlj Ivan kada se vratio iz Jugoslavije. On se nalazi još u zatvoru. Sada su uhapsili i Demark Ivana, kovača iz našega sela, jer da je on navodno pomagao Skerlj Ivanu pri bijegu u Jugoslaviju. Karabinjeri su ga uhapsili i okovanoga od-

veli u Pulu. Još se nije vratio i ne znamo što je s njime. Prigodom hapšenja brigadir karabinjera je izjavio ukućanima da će biti teško kažnen kao saučesnik. Cijelo selo nije imalo ni pojma o namjeravnom bijegu Skerljia, a svak govorio da ni Demark nije znao ništa — CIC.

TRI NAŠA ČOVJEKA UHAPŠENA U MUNAMA radi toga što su djevojke napale agente koji su ih nagovarali na iseljavanje u Abesiniju

Mune, julija 1936. — Pred malo vremena smo vam javili o raboti fašističkih agenata koji nagovaraju naš narod da se iseli u Abesiniju. Ovi agenti su nagovarali naročito djevojke, ali su one te agente, kako smo vam več bili javili, napale pred crkvom u Munama. Taj napadaj naših djevojaka na agente nije ostao bez posledic. Odmah iz tega su karabinjeri poveli istragu tražeći onoga koji da je to-

bože nagovorio djevojke da napadnu agente. Tako su uhapsili u našem selu, pod sumnjom da su nagovarali djevojke, tri čovjeka, i to: Juračić Josipa, Grubišu Josipa i Ovcarić Antona. Njih su odveli u Podgrad, ali nisu mogli od njih ništa doznati, jer djevojke nije nikko na to nagovarao. Tri dana su ih držali u zatvoru u Podgradu, pa su ih zatim pustili kući. CIC

In še se vrste težkoče. Ne smemo še preko ene važne, usodne težave, ki je nasprotje vsemu, kar slika fašizem: abesijski problem namreč še daleč ni rešen! Neglede nato, da morajo še vedno vzdrževati vsaj 400.000 vojakov, bo treba še dolgo čakati, da se bo to podjetje rentiralo. Še ko bo popolnoma pomirjena bo treba časa, da bo vračala vse investicije in pričakala še kaj več. Kaj se pa lahko med tem še vse pridruži fašistični vrtoglavosti, je težko predvidevati. Zlasti danes. Edino pa, kar z gotovostjo in s popolno brezskrbno odločnostjo lahko trdimo je, da bo še razvoj navzdol. To je tudi že vsa do sedanja zgodovina fašizma. V času, odkar je fašizem, je moralno italijansko ljudstvo v vseh ozirih: kulturno, gospodarsko in politično, stalno odstopati od svojih pravic,

celo najtemeljnijih človeških. Fašizem mu do sedaj ni dal niti najmanj novega, s čemer se lahko ponaša.

Tako ostaja abesijski problem in nje-

gove posledice na fašizmu kot novo breme z nebroj težkočami. Ukinitev sankcij pa je in ostane le formalen akt, ki ne more popraviti vseh teh posledic in težav, a daje povod za marsikatero odkrito akcijo, ki stremi k bolj poštenemu načinu reševanja današnjega položaja.

Ko je fašizem strl abesijsko moč s plini in letali, podušil in pomoril na desetište mirenih, neoboroženih prebivalcev, je strl v mnogem tudi marsikako našo nado. S simpatijami smo spremljali odpor abesijskih ljudstev, kakor danes obžalujemo njihovo težko usodo. Ko tako znova iščemo poglede naprej v iskanju rešitve in si

VELIKA ENGLESKA REVIJA O NAŠEM NARODU POD ITALIJOM

OPŠIRAN I DOKUMENTOVAN ČLANAK
G. FRANA BARBALIĆA SA KARTOM
NAŠIH BIVŠIH ŠKOLA U JULIJSKOJ
KRAJINI

Fran Barbalic

U srpanjskem broju vrlo raširene engleske revije »The slavonic and east european review«, koju ureduju Bernard Fares, R. W. Seton-Watson i Norman B. Jopson, izašao je na 14 stranična prikaz stanja našega naroda pod Italijom pod naslovom »The Jugoslavs of Italy«. Članak je napisao naš poznati publicista g. Fran Barbalic.

U članku se najprije prikazuje dolazak Talijana, prve izbore i brojčano stanje našeg naroda u krajevima koji su pripali Italiji prema austrijskoj službenoj statistiki od 1910 god. (382.346 Slovenaca, 168.644 Hrvata, ukupno 550 hiljadu 990.) U trećem poglavju prikazuje predratno stanje našeg školstva u Julijskoj Krajini (540 osnovnih i 9 srednjih škola), Gentilijevu reformu i končno uklanjanje vseh naših škola, osim škole srpskopravoslavne crkvene općine u Trstu. Tom poglavju pridodata je poznata Barbaliceva karta škola cijele Julijsko Krajine »Groblje jugoslovenskih škola u Italiji«. Najopširnije, četvrto poglavje, prikazuje progone našeg svecenstva i izbacivanje našeg jezika iz crkve. To poglavje je popraćeno statistikama biskupija i crkava i brojčima interniranih, potjeranih itd. svećenika. (Ukupno interniranih, hapšenih, potjeranih itd. 258 svećenika i redovnika). U slijedećem poglavju se iznosi kulturna snaga našeg naroda pod Italijom i prikazuje se komparativno, po talijanskim izvorima, kulturnu zrelost našeg naroda i Talijana. U šestom poglavju se govori o promjeni prezimena. U prvom dodatku je prevod talijanske proklamacije na naš narod 1918., a u drugom se prikazuje privilegovan položaj Talijana u Dalmaciji.

Na koricama je i jedna laskava notica o piscu tega članka, u kojoj se kaže da je Fran Barbalic bio prije školski inspektor u Istri i da je danas jedan od najboljih poznavalaca prilika Jugoslavena pod Italijom i poznavalac jadranske obale uopće. On je autor knjige »Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca... i drugih radova.«

Ovaj odličan članak u velikoj engleskoj reviji će mnogo koristiti našoj oskuljnoj propagandi u inostranstvu i urednici te revije nisu pogriješili što su se obratili g. Barbalicu, koji je ovim člankom pokazao put i način kako treba inostranstvu prikazati naše pitanje. Bez suvišnih riječi, na čisto naučnoj bazi, gospodin Barbalic je uspio da dežbilen i jasan pregled stanja našeg naroda pod Italijom i da samim načinom prikazivanja ukaže na svu važnost i težinu tega problema. (t. p.).

iščemo nove opore, pa ne smemo biti malodušni. Nasprotno! Na jasnom smo si lahko, da se fašizem še daleč ni rešil in utrdil za večno. Zašel je vše večje zagate. Vse težave ali notranja nasprotja ga pa bodo kmalu prisilila v nove avanture, saj mu vsi »uspehi« ne morejo nuditi nikake osnove za mirno delo, ampak mu celo lastne temelje spodmikajo. Če bo iskal iz tega rešitve zoper s tanki, plini in letali, ne smemo biti začuden... Ko tako iščemo sebi nove opore, ne moremo preko velikih gibani, ki se organizirajo v svetu proti fašizmu z geslom: Mir, ker le v njem je zagotovljen obstanek in razvoj poedincev in naroda! Res je, da nas tak mir, kot je danes, ne more zadovoljiti. A, do novih časov ni treba, da moramo ravno preko razdejanj in jubilanti. ZJ.

ŽENA V EMIGRACIJI

(Predavanje na idejnem tečaju društva »Tabor« v Ljubljani.)

Neljubo bi mi bilo, da smo danes katekoli problem za lase privlekli v pomembnost.

Neljubo bi mi tudi bilo, da bi ti problemi izveneli, bodisi po naši, bodisi po vaši kriki, kot frazarenje, kot pomp, ki ga lahko mečeš ljudem v oči mesto faktičnega dela.

Hoteli smo zajeti vse one probleme človeka, ki je zapustil svojo zemljo v takem položaju kot je naša, torej probleme, ki izseljence vežejo še na lastno rodno grudo, prav za prav bolje — na ljudi, ki na tej grudi življenga nima. Če je bil to naš kriterij, potem nismo mogli pozabiti deklet, žena, ki so sicer v manjšem obsegu, vendar tudi prihajale preko meje. In na vsak način se nam je moralno poroditi vprašanje, kje so te žene, ta dekleta, in kaj delajo.

Meni ostane sedaj nalog, da pogledam po seznamu emigrantskih društev in ugotovim sodeležbo žena pri teh; predusem pa mi ostane nalog da med članstvom teh društev najdem odstotek žena in ga uvrstim po delavnosti, aktivnosti v celotem okviru.

Skoro ne bi naštevala pojmensko raznih društev, raznih odsekov, kjer se udejstvovalo. Raje bi v kratkih potezah karakterizirala področja, v katerih so se spuščale naše žene. Seveda me tu sedaj zanima samo tisti pas njihovega zanimanja, ki smeri k problemu Julijske Krajine.

Glavni smoter samostojnih ženskih društev v tem smislu (tak jih je le par) leži predusem na socijalnem polju: podpora v življenju, oblike, denarju, toda sloveč zoglj načinu velikega prijatelja našega usušnjene naroda.

NAŠI POKOJNIKI

† IVAN PODLESNIK

V soboto je preminul v Ljubljani in v pondeljek je bil pokopan pri sv. Križu Ivan Podlesnik. Rodil se je v Ljubljani 1. 1881. Bil je hranilnični uradnik, nato profesor na trgovski šoli, uradnik v Katoliški knjigarni, samostojni lastnik tovarne »Juhan«, pa zopet uradnik, in sicer knjigovodja pri Strojnih tovarnah in livačnah in končno prokurist v gradbenem podjetju inž. Fr. Dedka v Ljubljani.

Udejstvoval se je literarno na belestričnem in na strokovnem polju. Že leta 1907 je izdal prvo slovensko »Knjigovodstvo«, l. 1933, pa je objavil knjigo »Spomini iz Ljubljane«. Poleg je pridno sodeloval pri raznih slovenskih dnevnikih. Nas še posebej zanima tragedija v 3 dejanjih, »Na Krasu«, ki jo je spisal prav pred svojo prezgodnjim smrtnjo in jo posvetil »svojemu prijatelju gospodu inž. Franju Dedečku, kateremu je bilo dano, da je pil z narodom iz čaše njegovega trpljenja.«

Tragedija je pisana s tako ljubezno in s takim sočustvovanjem z našim narodom v Julijski Krajini, obenem pa s takim stvarnim poznavanjem sedanjih prilik na našem Krasu, da moramo želeti, da bi knjiga čimprej izšla v tisku in šla preko naših odrov. To bo najlepša čast, ki jo bomo izkazali spominu velikega prijatelja našega usušnjene naroda.

† MINKA KOGEJEVA

V nedeljo, dne 12 t. m. je umrla v Šlajmarjevemu sanatoriju v Ljubljani 44-letna gdčna Minka Kogejeva, poslovodkinja podružnice Mohorjeve knjigarnje v Ljubljani, naša rojakinja iz Idrije.

Pokojnica je takoj po dovršitvi osnovne in trgovske šole v Idriji zapustila domači kraj ter službovala na Dunaju in v Ljubljani kot priznana vestna in sposobna uslužbenka. Kljub stalni odstotnosti pa svoje zaslužene domovine ni pozabila, temveč se jo je vedno z ljubeznijo in trpkostjo spominjala ter gojila nado, da ji zasijecajo lepič časi. Zavedni rojakinji naj bo lahka zemlja jugoslovanska. — (Agis).

† TILDA PIVKOVA IN STANA KANTETOVA

Pri strašni letalski nesreči na Golovcu pri Ljubljani, ki se je pripetila 15 t. m., sta med sedmimi žrtvami tudi dve naši zavestni rojakinji in to: gdčna Tilda Pivkova, učiteljica v Čatežu pri Veliki Loki in gdč. Stana Kantetova, učiteljica na Barju.

Tilda Pivkova je bila rojena 1906 v Idriji, kjer je obiskovala ljudsko šolo, učiteljice pa je dovršila v Ljubljani. Strastno je ljubila svoj rojstni kraj, kjer žive ostareli roditelji in dve sestri, in večkrat je želela počitnice preživeti med njimi, pa jih laške oblasti niso hotele izdati potnega lista. Letos je nameravala obiskati naš Jadranski in med tovarniščami na Baški preživeti počitnice, a kruta usoda ji je pretrgalna življenga v najlepših letih in v poletu sil. Bila je zelo dobra vzgojiteljica, izvrstna družabnica, vneta športnica in nikdar ni pozabila zaslužene ožje domovine.

Stana Kantetova je bila rojena 24. oktobra 1901 v Smarju pri Rihembergu. Učiteljice je dovršila v Ljubljani. Zadnjih deset let je učiteljevala na Barju, kjer je bila splošno zelo priliubljena. Smrt jo je doletila na poti, ko je hotela na obisk k sestri v Dubrovniku. Pokojnica je bila poznana kot vzorna učiteljica in vzgojiteljica, mirna in ljubezna. Za njo žaluje mati, sestra ter dva brata.

Blagi pokojnici naj počivala v miru, preostalom naše iskreno sožalje. (Agis)

UMRI POŠTEN ITALIJAN FILIP SEPE.

V goriški bolnici je umrl na zastrupljenju od strupenih gob g. Filip Sepe, polkovnik finančne straže v pokoju in podestat občine Črni vrh nad Idrijo. Pokojnik je bil poročen z Marijanom Likarjem, hčerjo Ignacija Likarja, posestnika na Medvedjem brdu nad Idrijo, kjer je navadno tudi prebival.

V naše razmere se je hotel popolnoma vživeti, kar mu je naš narod radi svoje visoke kulturne stopnje imponiral — redek primer. Napram Slovencem je bil pravičen in se je tudi našega jezika dobro naučil. To mu je nakopal nasprostvo pri ostalih Italijanh, ki niso bili nič kaj zadovoljni z njegovim imenovanjem občinskim načelnikom; posebno pa je bil temu protiven brutalni občinski tajnik Mazzilli, ker je bil pokojnik pač močna ovira za njegovo neomajno nasilno vladanje v občini.

Pokojnika so prepeljali iz Gorice na Medvedje brdo, kjer so ga 11. julija položili k večnem počitku. (Agis)

Upozorenje emigrantima, talijanskim državljanima, ki se žene sa jugoslovenskim državljkankama

Večina naših ljudi jo še su uvijek talijanski državljanji. Za prelaz iz talijanskog državljanstva na jugoslovensko potrebno je mnogo toga, a največ po teškoču čini, bar za največ broj naših ljudi, trošak oko traženja državljanstva koji iznosi, za sadašnje prilike, priličan izdatak.

Ali ostavljajući to pitanje općenito po strani, za sada imamo namjeru, da upozorimo na jednu stvar koju moraju imati na pameti oni strani, nejugoslavenski državljanji koji žene djevojku koja je jugoslavenska državljkanka. Prema čl. 29 Zakona o državljanstvu ima djevojka koja se udaje za странog državljanina mogućnost, da zadrži svoje državljanstvo. Taj član glasi ovako:

»Udajom za странog državljanina, državljanke Kraljevine gubi državljanstvo, izuzev slučaja, da po propisima zakona muževljive otadžbine nije stekla njegovo državljanstvo, ili ako je pridržala državljanstvo Kraljevine bračnim ugovorom, ili u nedostatu toga, ako je prilikom sklapanja braka dala takvu izjavu.«

Dakle djevojka zadržuje državljanstvo bračnim ugovorom ili izjavom. Izjavu mora djevojka dati prije sklapanja braka licno u zapisnik pred općinskim upravnim vlasti (opcina, sresko načelstvo) ili pred matičarem (onim koji vodi knjige-maticice-vjenčanil) ili pred javnim bilježnikom ili, ako je to gdje van Kraljevine Jugoslavije pred poslanstvom ili pred konzulatom jugoslovenskim. Ovakvu izjavu moraju potpisati dva svjedoka.

Ako se takva izjava ne napravi na vrijeme onda djevojka koja se uđa za странog državljanina prestane odmah biti jugoslavenska državljkanka, a postane državljanica one države koje je 1 muž. Time dolazi u položaj da se tretira kao strankinja i može imati raznih neprilik, a i troškova, kaj na pr. mora tražiti dozvolu boravka, dozvolu zapošljanja i slično. Zato preporučujemo da se postupa onako kako to zakon predviđa.

ODHOD TRŽAŠKEGA PREFEKTA

Dosedanji prefekt tržaške province Carlo Tiengo je bil v enakem času premeščen v Bolonjo. Tiengo je bil tri leta na čelu tržaške pokrajine in enako dolgo prej na čelu goriške pokrajine. Njegovo prefektovanje je bilo zdrženo z najhujšim preganjanjem Slovencev v Julijski Krajini. Saj je on predvsem deloval na to, da so Slovenci izgubili svojega zadnjega crkvenega vladika, knezoškofa Sedeja. Pod njegovim predsedstvom je goriška pokrajinska komisija obsodila celo vrsto duhovnikov, med njimi celo stare ugledne profesorje goriškega semenišča na večletno konfaničijo. Po njegovem ukazu je moralno veliko drugih Slovencev na otoku Ponza in Ventotene, še veliko več pa v zapor in pred posebni tribunal.

V Trstu je svoje delo le nadaljeval. Spravil se je predvsem na tržaškega škofa, Italijana Fogarja, ki mu ni bil zadost voljno orodje pri asimilaciji slovenskega prebivalstva. Dejstvo je, da oblasti tržaškega škofa skoro dobesedno bojkotirajo. Prav v zadnjem času je prefekt Tiengo brez vednosti in brez sporazuma s cerkveno oblastjo prepoovedal rabi slovenskega jezika v Trstu in v tržaških predmestjih. Prefekt Tiengo je spravil tudi 18 slovenskih mladeničev za preko 70 let v konfinacijo samo radi tega, ker so jih oblasti osumile, da so za Božič 1935 obdarovali uboge slovenske otroke v tržaški okolici z obliko, sladičicami in knjigami.

DRAGINJA NARAŠČA, SAMO KMETSKIM PRIDELKOM CENE PADAJO

Bovč, julija 1936 (Agis). — Draginja narašča z vsakim dnem. Meso plaćuje po 7 lir, petrolej, ki je zelo slab, po 4 lir, tudi kruh se je podražil, med tem ko za one stvari, ki jih naš kmet prodaja, cene padajo. Surovo maslo je prej stalo 10—11 lir, je sedaj po 7 lir, jajca so bila prej po 35—40 stotink, danes po 25 stotink itd.

U FOND „ISTRE“

U FOND »ISTRE« BROJ 30

Buđen Ivan, Maribor D 10.—

Ivo Krstulja, Prvi Baščanski D 10.—

Bazar, Bašča D 20.—

U prošlom broju objavljeno D 39.200.60

UKUPNO D 39.230.60

MALE VESTI

— »Südtiroler Heimat« zove se novi list Južnotirolaca. List izlazi u Danzigu. Najprije je izlazio u Innsbrucku, pa u Vaduzu (kneževina Lichtenstein), ali je bio in tam zabranjen na intervenciju talijanskog poslanstva. Sada su ga prenijeli u Danzig gdje izlazi svakih 15 dana. Adresa: Dr. Hofmann, Elisabethwall 9, Danzig.

Kada je list bio zabranjen u Vaduzu, Južnotirolci su tražili mogućnost da ga izdaju u Jugoslaviji. Imali su namjeru da ga ponude konzorciju »Istre«, ali im nije bilo moguće prenijeti list ovamo.

— List za obranu Abesinije počeo je izlaziti u Londonu. Izdaje ga i uređuje poznata političarka Silvia Pankhurst. List se zove: New Times and Ethiopia News. — Adresa: Pankhurst — West Dene — 3 Charteris Road — Woodford Green (Essex). List donaša članke i o situaciji u Italiji i piše o borbi talijanskih antifašista.

— »Il Delitto Africano del Fascismo« zove se brošura koju je napisao antifašistički prvak, socijalista Nenni.

— U Genovi je uhapšeno nekoliko stotina lica radi liepenja i širenja plakata na kojima su naslikani Mussolini, kralj i kraljica.

— Iz Afrike su se vratili studentski bataljoni. Dočekani su velikim slavljem, što se može videti i po filmskim žurnalima u našim kinematografima. Od svih tih studenata, u Africi su pala dva, i to ne u borbi, več su umrli od bolesti. Osim studenata, vratili su se iz Afrike i svi gerari, osim Staracea, koji je pao u nemilst, ali fašistička štampa ne smije pisati o povratku tih fašističkih vodja, kao što se to vidi iz naredbe Ministarstva za štampu i propagandu. Jer vojnici su ostali tamo, a poglavice su se vratile.

Gdansk in S. Marino sta edini državi, ki sta priznali aneksijo Abesinije. Baje se tudi Nemčija pripravlja na to. Samo države ki priznajo aneksijo bodo lahko izvajale v Abesinijo, tako pravijo fašisti.

— 241 dni so trajale sankcije. 15. julija so jih ukinili. Italija je slavila ta konec kot svojo veliko zmago. Zastave so bile razobesene od zore do sončnega zahoda.

— »Iparco Bacich«, italijanski parnik, se je zaletel pretekli teden z vso silo ob jugoslovenski parnik »Makarska« v luki Metković. Škoda znaša 80.000 Din.

— V Rimu bodo zgradili najmodernejšo zgradbo za kaznjence. Stavba bo stala 6 milijonov lir in bo obsegala 200.000 kvadratnih metrov površine. Zgradba bo razdeljena na oddelke: moškega, ženskega, bolnišnico, knjižnico in v najmodernejše delavnice. Ctovoritev bo prihodnje leto, ko bo v Rimu mednarodni Kongres kriminalistov.

— Poduzeće Solvay iz Tržiča darovalo je fašističkoj stranci 125.000 lira iz zahvalnosti što su abesinskim ratom omogučeni ogromni dobici talijanskoj kruni industriji.

— Abesinska kava, ki so jo pretekli meseci pripeljali iz zasedenih krajev Abesinije v Italijo in jo zastonj razdelili, je zelo slabe kakovosti. Mussolini je moral zato prepovedati vsako pisanje in omenjanje abesinske kave.

— 13.380.000.000 lir je bilo vsega dočlenih in seveda že zapravljenih za vojno v Abesiniji. To so uradne fašistične številke. Koliko bo še stala vojna?

— Graziani, abesinski podkralj, »libijska hijena«, je izdal naredbo da ne smije ameriško, angleško, nemško in francosko poslanstvo pošiljati v svetnikovih novic po radiooddajnih postajah, ki jih imajo v lastnih poslanstvih. Novice bodo morali pošiljati samo po italijanski radiooddajni postaji.

— Dolgo časa, kakor pišejo listi, je bila proga Adis Abeba—Gibuti prekinjena, ker so jo Abesinci na več mestih razdrili.

— 2 milijona funtov sterlingov (500 milijon dinarjev) hočejo nabratiti Abesinci. Dr. Martin, abesinski poslanik v Londonu, je izdal nov apel vsemu svetu, da bi podprt abesinsko akcijo.

— Italijani poročajo, da napredujejo uspešno kljub velikemu dežju v notranjosti nezasedene Abesinije, posebno na jug proti Keniji. Sedaj se Angleži že bojijo za to njihovo kolonijo in jo bodo zato bolj oborili.

— Abesinski poslanik v Londonu dr. Martin je izdal nov apel vsemu svetu, da se zbereta čimprej dva milijona funtov sterlingov v pomoč še nepodprtih krajem zapadne Abesinije.

— I u Abesiniji ima nezaposleni radnika. To se vidi iz tajnih naloga štampi Ministerstva za propagando v Rimu, ki je 5. junia naredil listovima, da ne smiju spominjati nezaposlenost u Istočnoj Africi.

ki jo morejo cutiti za aktivno sodelovanje. Potem lahko delali vsak po svojih zmožnostih in zanimanjih. Potem lahko tudi po

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

PRAVA OPASNOST AUSTRO-NJEMACKOG SPORAZUMA

Hamletovo sumnje muče ministarstva i političare u Parizu, Londonu, Pragu, Moskvi: ko dobiva austro-njemačkim sporazumom? Hitler ili Mussolini? Ako Hitler dobiva, koju protuvrijednost daje? A koja je protuvrijednost ako Mussolini dobiva?

Neka »diplomacija« dozvoli nama koji nemamo dijake na jeziku da utvrdimo kako sa tim sporazumom dobivaju i Hitler i Mussolini, i to sve usprkos i na trošak ostale Evrope.

Mussolini je čekao da se ukinu sankcije, da se povuče sredozemski pakt i da Društvo naroda bude politički srušeno, pa da pokaže zapadnjacima da on, poslije svega toga, voli da se sporazumi sa Hitlerom.

Opća utučenost. Diplomacija fašistička je, dakle, još jednom izigrala francusko-englensku diplomaciju. Baš tako! A tako piše i Pertinax.

Kada se promisli da su se francuska i engleska diplomacija tek pred sedmici dana bile upustile u potajni dvoboju kako bi si pridobile milost Mussolini-jevu, ostaje se bez riječi pred takovim neznanjem i sljepoćom. Abesinska lekcija nije služila ničemu. Baš nasuprot, ustrajalo se u pogreškama. Nekoje diplomacije nisu još shvatile da su fašizmi revolucionirali baze evropske diplomacije. Nikakova konstruktivna politika ni pravilni neće nikada biti moguć sa fašizmima. Nastojati izigrati fašizme jednoga protiv drugoga nije samo sterilno, već i samoubilački. Fašizmi su braća koji se pružaju ruke i kada su neprijatelji iskoristujući svaki nerед...

Osiguravši si ledja sa austrijske strane Mussolini će sada imati slobodne ruke drugdje. To isto vrijedi i za Hitlera. Njemačka može materijalno da aspirira na hegemoniju u današnjoj Evropi. Mussolini, usprkos svega, to ne može. On može da se upusti u veliku igru u Evropi, ali pod uvjetom da ne ide nikada do dna da uvijek oscilira i da tim svojim osciliranjem osigura premoć jedne ili druge grupe.

Giustizia e Libertà.

AUSTRO-NJEMACKI SPORAZUM JE IZDAJSTVO NAD ITALIJOM

Sporazum izmedju Austrije i Njemačke prelazi granice sporazuma izmedju dvije države. Stvarno taj sporazum ostavlja Austriju nacističkoj penetraciji i ima prikrivenu formu Anšlusa.

Poznato je da je najglavniji rezultat Svjetskog rata za Italiju bio raspad Austro-ugarske monarhije, koja je stajala na talijanskim granicama kao vječna prijetnja našoj nacionalnoj nezavisnosti. Kada bi se neko još jače carstvo dodirivalo talijanskih granica i pritiskalo na Trst tražeći put k Jadranu, svi rezultati rata jednim bi mahom bili uništeni za Italiju, koja bi došla u situaciju vazalstva. A takovo carstvo bilo bi ovo njemačko o kojem sanja Hitler.

Da se oslobođi pritska Austro-Ugarske, talijanska buržoazija je uvela Italiju u rat i žrtvovala pola milijuna vojnika, ne računajući milijune ranjenika. Voljom i krivnjem te iste talijanske buržoazije i njezine fašističke vlade, ta neizmjerna žrtva nametnuta talijanskom narodu bila bi uzaludna.

To sve znači da je Mussolini izvršio najveću izdaju protiv Italije, koju historija pamti, podvrgavajući interesima svoje fašističke diktature osnovne interese Italije udružujući se s hitlerizmom.

Il Grido del Popolo

SLABA ZETVA I POSKUPLJENJE KRUHA U ITALIJI

Italija — Žetva je u Italiji vrlo slaba. Još nema cifara, ali se zna da je kvalitet i kvantitet vrlo loš. Već se govori o površju cijena kruha, a napose šire se glasine da će biti zavedene karne na kruh i na brašno.

Il Nuovo Avanti.

KADA ĆE SE POMAKNUTI TALIJANSKI PROLETERI?

Italija — Radničke mase nastavljaju sa plaćanjem ratnih troškova. Život je poskupio, lira je pala. Primjer Francuske privlači i opasan je. Italija si je osvojila carstvo i postala je bogatom i ne treba više ništa.

Talijanske mase su podnijele velike žrtve, a i još ih podnašaju, pa bi mi mogli i tražiti štograd. Sve govori za to da bi trebalo povisiti nadnice, pa manak i malo. Pa o tome se i govorilo i obdevala se povišica. Ta i iz političkih razloga, a i iz razloga najgluplje demagogije, trebalo je to učiniti.

Ali — ništa. Mussolini se na kongresu sindikata izvukao sa četiri lijepe riječi: »Mi idemo uvijek ususret narodu!«

Kada li će se pomaknuti talijanski proletari da prekinu već to tragično izrugivanje i da uzmu ono što je njihovo, ono što im svakog dana bezobrazno oduzimaju i kradu?

Il Nuovo Avanti.

DRONNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

Oprošen je bil pred goriškem sođištu 60 letni Hrobat Ivan iz Mallh Žablj, ker so ga ovadili, da nima na vozu predpisane tablice.

* * *

U Medulinu je umro Martin Privrat u dobi od 39 godina. Uvijek se isticao kao čvrst i svjestan narodnjak. U Zagrebu ima tri brata.

* * *

U Zadru je povedena akcija da se podigne spomenik caru Dioklecijanu kao ustuk Meštrovićevom Grguru Ninškom u peristilu splitske Dioklecijanove palače.

* * *

»Kada je poslije rata Rijeka prešla u talijanske ruke, piše praški Novi Večernik, Jugosloveni su morali da grande potrebne lučke instalacije na drugom mjestu. Tako je pored Rijeke postao Sušak koji pokazuje neobičan prosperitet, dok Rijeka u jednako intenzivnom tempu propada.«

* * *

Zadarski »San Marco« donaša redovno dopise iz dalmatinskih mjeseta, i to ne samo iz gradova, već i iz manjih varošica i sela. U tim dopisima smješno zvuče imena mjesta Kistanje je Chistagne, Blato je postalo Blata, a zagorsko Dugopolje Campobasso itd. Ti dopisi (uzeti iz dalmatinskih lokalnih listova) imali bi dati listu »San Marco« opći dalmatinski karakter.

* * *

Lovran je proglašen gradom. Dekret je potpisao lično Mussolini.

* * *

Poljoprivredna škola u Pazinu imala bi da se pretvori u Tehničku školu. Za tu promjenu pledira »Corriere istriano«.

* * *

U Pazin je prispiro 12 puk bersašlja radi ljetnih manevra u okolici.

* * *

Puljski načelnik Dragičchio raspisao je nagrade za novovjenčane parove i za obitelji za najvećim brojem djece.

* * *

V Adis Abebi je umrl za ranami Josip Smilović, prostovolec mornar. Dom je iz Reke.

* * *

»Ker niso čutili fašističnih dolžnosti so izključili iz stranke v Trstu 8 oseb, enega so izključili »ker se ni držal dane prisege«, eno žensko pa »ker ni poznala svojih fašističnih dolžnosti«, nekoga Gomizija Radivoja pa zaradi »popolnega pomanjkanja fašističnega duha in fašistične discipline.«

* * *

Na tržaški občini bodo vzdali ploščo v spomin na sankcije. Ker ob vsaki priliki vzdajo kako ploščo, bo menda kmalu zmanjkalo prostora.

* * *

Babico so konfinirali. V Trstu so konfinirali babico Sbraizero Adelajdo, stanjujoči v ulici Farneto 10. Dobila je 5 let konfinacije. Listi ne navajajo vzroka.

* * *

Mussolini je že drugič daroval 70.000 lir za novo cerkev Srca Jezusovega v Gorici. Cerkev so gradili tik pred vojno, ki je gradnjo prekinila. Sedaj so jo dokončno dogradili.

* * *

Tržaška šola »Elena di Savoia« je darovala lepo vezeno zastavo prvi italijanski šoli v Adis Abebi. Razstavili so jo v knjigarni Borsatti, da si jo ogledajo in občudujejo meščani. Z zastavo bojudo poslali v Afriku tudi nekaj uniform kolonialnih balli.«

ZA MIR I SLOBODU

Početkom mjeseca listopada 1935 mala grupa mladih Talijana pješačila je jedne večeri uspinjavći se teško uz strmine Alpa. Napredovali su oprezno u noćnoj tminu skrivajući se od vremena do vremena iza pećina da izbjegnu puščanim zrnima crnih košulja koje su ih progonile. Vlada je upravo započela rat u Abesiniji, a oni su htjeli da potajno prediju granicu i da tako dodiju u Bruxelles, gdje su se u tujdini 13. listopada imali sastati Talijani da protestiraju protiv ovog rata koji nije želio talijanski narod. Oni su morali na taj kongres donijeti riječ talijanske omladine i tu iskazati koliko je ta omladina protiv rata.

U toj maloj grupi isticao se svojim bolesnim izgledom jedan mladić imenom Michele Bacci (Mikele Bači). Prije kratkog vremena izašao je iz zatvora gdje je proveo sedam godina zato što se borio u radničkom omladinskom pokretu. On je ostavio svoje zdravje iz tamničkih rešetki, jer toliko zlostavljanja i mučenja, sedam godina slabe hrane, groznog glada koji kopa po utrobi, uništio je njegovu tjelesnu snagu i bacilo ga u tuberkulozu. Ali njegova svijest nije bila slomljena i on je, tek oslobodjen, ponovno zauzeo svoje mjesto u borbi za mir i slobodu.

Što se grupa više približava klancima kroz koje vodi put u Evropu, zima je postajala sve oštira, dok se planinski zrak sve više razredjivao. Michele Bacci napredao je s mukom, sve više

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZLET IDRIJČANOV V OBMEJNE ŽIRI

V program proslav 30. letnice ustanovitve in 10. letnice našine ukinute slovenske relike v Idriji je bil uključen tudi celodnevni izlet Idrijčanov v Žiri, ki se je nadve uspešno izvršil 12. jula. Udeležba ni bila sicer tako velika kakor pri SV. Treh Kraljih, ker je mnoge zadržalo slabo vreme, vendar se nas je v Škofji Loki nabralo za dva polna potniška avtomobila.

Med potjo smo se ustavili na prijaznem Visokem, v Poljanski dolini, na domu velikega narodnega sinu Dr. Ivana Tavčarja in se poklonili na njegovem grobu. G. Zorko Prelovec je v kratkem pa jednatom govoru orisal njegovo življenje in delovanje, oktet »Lj. Zvonča pa je dovršeno zapel pretresljivo Prelovecovo »Pojazna toža. Na grob je položen pozlačen venec z narodnim trakom. Gospa dvorna dama Fr. Tavčarjeva je nas povabila na starodavni dom in nas prisrčno pogostila. Po ogledu vseh zanimivih spominkov na bogato pokojnikovo življenje smo krenili proti Žirim, kjer je v imenu Žirovčev izreklo iskreno dobrodošlico žirovskemu županu g. Primožu, nekdanji Idrijski student. Družba se je do popoldanske prireditve razkropla po prijazninih in prostranih Žirih, mnogo pa jih je odslo tudi na 10 minut oddaljeno državno mejo, da od čim bliže obudi spomine...

Popoldanska prireditve se je radi dežja vrnila v lepem in prostranom Sokolskem domu. Program, obsegajoč 14 točk, je bil kaj pester in odlično izveden. Radi pomanjkanja prostora naj omenimo le najznačilnejše: tehnično zavjet pozdravljavi govor predsednika g. ing. Mačkovska, v katerem je povabil ozko povezano krajev tostran in onstran meje, vilihren aplauz je potrdil enoščnost in soglasnost vseh prisutnih v izvajanjih govornika. G. Lado Božič je v tempranem govoru očital gospodarje našega Slovenskega doma, zatem pa je mnogo razpoloženje unesel med prisotne Bratinov idrijski humor in folklora. Med prej omenjenimi točkami je dovršen polet oktet »Lj. Zvonča«, same lepe, kakor Prelovec: »Zapoj mi pesem, »Rudarska«, »Oj Doberdo«, Molove, Milheličeve, Bučarjeve itd. Razpoloženje je posebno dvignil odlični Cimermanov tri. Za posebno in lepo prireditve se je na koncu zahvalil v imenu Žirovčev g. Oblak Janez, ki je izrazil željo, da bi Idrijčani še večkrat prihiteli med svoje sosedje.

Zatem se je razvila vesela in zelo prisrčna prosta zabava, med katero je neumorno svirala tri. Med veselim razgovorom in vrtev mladih parov je čas kaj hitro minil in le prekmalo smo se moral posloviti od prijaznih Žirovčev, ki so z oblimo udeležbo na prireditvi pokazali svojo zavest in veliko razumevanje za naš problem. Klicemo jim: »Na svidjenje!« — (Agis.).

IZLET »SOČE« IZ JESENICE

Emigrantsko društvo »Soča« na Jesenicah priredi skupni društveni izlet na Črno prast v nedeljo 2. avgusta. Vabljeni so vse bližnje emigrantske društva.

Za odbor:

Srečko Šorn

NAŠ DELAVEC MORA PODPIRATI FAŠISTIČNO RAZSIPNOST

Delaveci morali upisati posojilo Trbiž, julija 1936 (Agis). — Kod poročajo, so morali delavci v rabeljskem rudniku podpisati posojilo, in sicer vsak baje za 1000 lir. Zneske je izplačalo podjetje že kar v naprej, in sedaj odtegne vsakemu delavcu po 5—10 lir ob plačilu. Pravijo, da je plačilna doba tega posojila 15 let, nakar dobe povrnjeno.

U SPLITU I SUŠAKU OSNOVANI PREMNI ODBORI.

U Sušaku i u Splitu osnovani su premni odbori za Omladinski mirovni kongres v Ženevi. Ti odbori su preko mjesne štampe uputili apel omladinici da se priključi tom pokretu.

se umarao i doskoro se počeo gušiti. Iznenada se zaustavi i sruši se na zemlju. Njegovi drugovi priskoče i okrenu ga na ledja, ali — bilo je več prekasno: Michele Bacci izdahnuo je. Umro je bilo protiv rata.

Nekoliko dana prije toga, 29. rujna, pao je u borbi za mir drugi jedan mladić, Marco Riccardi, ali ne kad je izlazio iz Italije, već kad se u nju vraćao. Nosio je sa sobom letke za propagandu protiv rata. U Comesu iznenade ga fašistički vojnici: pao je pokošen salvom taneta. I on je posvetio svoj život borbi za mir i slobodu.

Ipak su mladi Talijani usprkos svega prisustvovali kongresu protiv rata. Jedan se od njih naročito isticao, i svojim duhom, i svojom intelligencijom, i oduševljenjem kojim je govorio o borbi protiv rata. Zvao se Antonio Pesenti, a bio je profesor univerziteta premda mu je bilo tek 25 godina. Zastupao je na kongresu socijalista iz Italije. Nakon što se poslije toga vratio u Italiju da ostvari odluke kongresa, policija ga uhvati, a početkom veljače osudi ga Specijalni tribunal na 24 godine tamnicu.

Michele Bacci, Marco Riccardi i Antonio Pesenti — tri imena koja dokazuju da je i u Italiji omladina protiv rata. Istina, njezina se mržnja prema ratu ne manifestira na tako jasan način kao u drugim zemljama gdje ljudi uživaju još neku slobodu; ali ne treba iz toga izvoditi da je omladina za rat, ili da je na prostoru indiferentna prema tom užasnom zločinu. Da, istina je, njihovim manifestacijama nedostaje potpun oblik i jas-

AKCIJA NAŠE OMLADINE ZA ŽENEVSKI KONGRES

Naš akademski klub u Zagrebu pristupio je Pripremnom odboru za omladinski kongres. Ljudi se zanimaju za dalji pripremni rad naše omladine i sa simpatijama prate tu aktivnost. Samo — mnogi bi ljudi htjeli da se upoznaju opširnije sa tim radom. Jer, konačno, ovde je akademski omladina na neki način mandator cijele emigracije, a naročito cijelokupne emigrantske omladine. A rok za polazak se približava. Koncem augusta treba da se ide, pa bi se već moralo znati što će se govoriti, predlagati i raditi na tom kongresu. Trebalo bi prodiskutirati malo i o bazi sa kojoj će se nastupati naročito obzirom na razna previranja u posljednje vrijeme medju organizacijama koje bi imale da predstavljaju omladinu u Ženevi.

Mislimo da bi tu morali doći do riječi i ostali emigranti. Jer tu se postavlja i pitanje financiranja. Naša o

NAŠA KULTURNA KRONIKA

SINOVI BEZ ZEMLJE
PRIKAZ RADETICEVE DRAME »ZA GOLI ŽIVOT«

Ernest Radetić

U posljednjem ovogodišnjem (desetom) broju zagrebačke omladinske revije »Omladina« izašao je ovaj prikaz Radetićeve drame »Za goli život«.

Svjetski je rat između mnogih perturbacija i neuravnoteženosti, što ih je donio sa sobom, prouzrokovalo i najtežu pometnju u međunarodnim odnosima u obliku manjinskih pitanja, i kao posljedicu nijihovu postavio na tapet suvremenog zbijanja problem emigracija. U naježdi mnogih i preražličitih emigracija, što su se razlike u moru jada po staroj, iscrpljenoj Evropi i razbijale se, i još se razbijaju, po tudi u zemljama — nadošla je iz svoje zemlje opet u svoju zemlju, istarsku, hrvatsku emigraciju. Primljena od matice zemlje objeručke, sa simpatijama, razlila se širom nove domovine, zastala i počela doživljavati svoju tragediju. Zaroniti u dubinu istarskog martirija i s ovu i s onu stranu granice, znači još većma raskrvariti jedno krvavo srce, i možda je bolje ostaviti, neka vrijeme učini svoje. Međutim je sada jedan Hrvat-Istranin, pokušao da pred duhovne oči svoje braće iznese ono, što sve Istrane u dubini duše najviše muči, nabacio je problem ostajanja na rodjenoj gradi, pa čemo ga i mi prikazati na osnovi materijala, koji je pred nama, u knjizi od 86 strana, ne povlačeći krajne konzekvene, jer je to u neku ruku i nemoguće.

»Mnogo se toga u dušama našim stubokom promjenilo. Tko bi to sve razumio, kaže u drami Luce, jedno od glavnih lica, ukoliko se ovdje upće može govoriti o ulogama pojedinih aktera, jer je drama »Za goli život« prvenstveno drama kolektiva. Ovakva izjava nakon 18-godišnjeg ropstva (radnja se odigrava koncem drugog decenija) daje slutnju oagoniji, i uz temeljni problem drame, ovo je

najboljije pitanje u vezi s našim narodom u Istri. Jer nakon nebrojenih patnja i zla, podnoseći junaci i krvava srca — sa stisnutim usnama, da pucaju vilice — neobjašnjive zulume jedne stare civilizacije, počinje narod popuštati, ne videći drugog izlaza: sve je oteto, sve se stukom preokreće, počinje borba za goli život... Oluje huje nad opustošenim krajem, što ga godinama pritiše teška mora, i u vihru, što ruši sve podignuto napornima generacija, ostaće čovjek sam, porodica, selo i — sve se grčevito rukama i nogama ukopalo u napačenu zemlju, ustalo u obranu jedinog, što je preostalo, u obranu glog života. I u tome se polazi tako daleko, da se stupa u službu osvajaču, iako — čujte! — »pod ovom crnom košuljom bije srce hrvatske, nego li su sva vaša, duša hrvatska, nego li su sve vaše zajedno. Srce, koje izgara od ljubavi za svoj ispačeni narod srce, koje doprinosi na oltar naroda, svoga orijašku žrtvu, koju nitko ne će moći dovoljno ocijeniti« (Mate). Treba li i tako daleko poći, treba li izdati uvjerenje »za goli život«? Ili počiniti samoubojstvo? Ili ne gubiti glave uzalud? jer — za domovinu valja živjeti...«

Može li se odgovoriti?

... Dok krvava šaka života lupa razbijanjela o već napuknuta vrata mnogih domova.

Radetićeva drama ima tri čina sa dvadeset i sedam lica. Mjesto radnje: zapadna Istra — Poreština — o kojoj je autor napisao »nekoliko riječi o kraju i narodu«, na koncu knjige, i tih nekoliko stranica prilično jasno dakako u grubim konturama osvijetljuje mentalitet ljudi onoga kraja. Prema Radetiću je taj tip Istranina »bez sumnje najinteresantniji tip istarskog Hrvata... opore čudi, mrk, štuljiv... pa će povierenu mu tajnu čuvati do groba. Počinjenu nepravdu teško prašta... Čovjeku, koji steke njegovo povjerenje, dat će i dušu. Pokojni hrvatski ban Laginja, taj istarski Stjepan Radić, nije nigdje u Istri bio toliko voljen i obožavan, koliko baš medju »Vlasima« (seljacima), koje je samo on razumio... Prijateljstvo se u njega uvelike cijeni, i za prijatelja će dati, do potrebe, i život... Gostoljubiv je do skrajnosti. Značajno je i to »da su jedampot osvijesteni Vlasi postali najtvrdji i najotporniji hrvatski element u Istri.« Mjesto i ljudi su bez sumnje sretno odrabani, pa je u drami taj element tvrdoče mogao doći do izražaja u potpunosti i tim jače podcrtati borbu o goli život. Zato se i mogao jasno ocrati onaj tragični sukob Lucine nutritine — ljudi naoko bez osjećaja skrivaju u sebi najsuptilnije osjećaje. Sukob elemenata vanjskih i unutarnjih u ovakvim ljudima — pa ma kakvi bili ti elementi: socijalni, nacionalni, životni, najintimniji — vrlo je zahvalan materijal za dramu. I na takvoj je platformi autoru uspjelo dati jednu proživljenu dramu, koja bi s izviesnim retušima bez sumnje

na pozornici mogla da »zgrabi« gledaoca, jer se i čitajući osjeća bujanje radnje, porast tragično-napetih momenata, što rastu u elementarnom ogrčenju poput bujice... Dramu je autor posvetio majci »ukavici sinjoj, koja sama, od svih ostavljenih, bez igde ikoga svoga posljednja čuva, u onoj nesretnoj Istri našoj, opustjelo ognjište djedova mojih«, pa je i uvodna pjesma posvećena njoj (uzgred rečeno: pod očvidnim utjecajem Mate Balote). Kult majke koj naših Istrana nešto je najsvjetij — duboko usadjena ljubav spram majke — roditeljice i majke — zemlje, to je najelementarniji osjećaj, što prožima čitavo čovječje biće i u tome dolazi tragedija istarskih emigranata do kulminacije... A ta je tragedija još i većma potencirana, što se odsustvo djece opaža na svakome koraku, majnice su majkododiteljice ostale bez sinova, i zemlja majka ostala je sama, ostala je zemlja bez sinova... »Svi su nas naši učeniji ljudi ostavili!« (Grga) »Oh, a djeca, djeca! Ona su nam još najteža rana na srcu...« Sva je prošlost naša s ovim ognjištem povezana! I teški grijeh počinja onaj, tko ga napušta i zaboravlja.« Te riječi meće Radetić u usta djeđa i one su uz autorovu »ispovijed« izdajice »barbe Mate« suština ove drame (u prologu trećem činu). Pa da ne duljimo navest čemo nekoliko rečenica iz spomenute ispovijedi, koje će najbolje osvijetliti mučnu dramu, što se još uvijek odigrava i s ove i s one strane granice...

.... Jesmo li pravo uradili, što smo na prvi udar oluje sa zapada, u masama odpruhnuli preko granice i ostavili onaj dobar narod preprijet sam sebi? Kad je nekoliko godina zatim pala Gortanova glava sjetio sam se Tvojih riječi, koje su me palile kao usijana lava... Mi, inteligencija, koji smo vas trebali voditi, mi smo bili na sigurnom, a glave su moralni dati oni jedni neuki seljaci. Predamnom se ispoljio jedan težak problem, koji ne mogu riješiti i o kom ne mogu da kažem svoj konačni sud...«

I autor je, doduše, na koncu same drame osudio barba Matu (načelnik i »făšist«), ali u tom pismu — ispovijedi ne! Ostao je dužan odgovor na krvavo pitanje, ali je odteretno saviest istarske emigracije barem na časak... Jer nju će čitava život, daleko od svojih matera i ognjišta, mučiti to pitanje i uvijek će se sa zebnjom i bolju pomicati na drage dake svoje, u svaku dobu dana i noći, u svaku godišnju dobu i uvijek će ih pratiti duboki, krvavi stih, što zazebe u srcu, stih istarskog emigranta — pjesnika:

Govore da već je proljeće, ma nā je zima u duši... — Hjalinc Petris.

BARBA RIKE U »SRPSKOM KNJIŽEVNOM GLASNIKU«
U »Srpskom književnom glasniku« (1. jula) izašla su dva priloga Rikarda Katalinić-Jeretova, i to jedna pjesma (Splitski zapad) i jedna priča (Priča o kamenici).

trak je skuz vaknu v vada padu-oče, otrok je skozi okno v vodo padel). Pri spremembri e i se odlikuje predvsem ženske, ki se tudi v splošnem ne morejo otresti domaćega narečja, če tudi žive dolga desetletja od doma. Dalje odlikuje naš govor posebno zategovanje sa moglastnikom in jako mehki izgovor črke g, ki prehaja v h. Jezikoslovcu se nudi pri proučavanju naše govorice zelo obširno polje. Kakor že rečeno, narečje se je pri mlajšem rodu zelo že izčistilo. — Izobrazba in narodna zavest sta storila svoje.

Nacionalna zavest našega delavca je bila tista, ki je držala narodno barvo in lice našega mesta vedno kvišku. Idrija postala v 400 letih nemški otok, prav tako ne bo nikoli italijanska. Vsa zahvala v tem oziru gre samo delavstvu, saj je bilo meščanstvo in je tudi danes tisti most, preko katerega gre asimilacija v deželu. Idrijan je plement in kremenit Slovenec. To je trdil že žirovski župnik Majnik v svojem pismu očetu Slovencev Janezu Bleiweisu 2. jula 1863, kjer pravi, da so pravi Idriječani vsi Slovenci in vneti za slovenčino. Ne govorimo pa o izvrških, ki jih ima vsak narod in vsak kraj, vendar je idrijski rudar tisti, ki bo v svojem srcu vedno stal zvest sin svoje matere.

Idrija je bila že v početku novim oblastnikom trn v peti. Klicali so v vseh svojih glasilah vse mogoce vrage nad zakrnjeno slovensko gnezdo ob meji, ki so jo »posvetili tisoč junakov s svojo krvjo«. Toda naša kotlina je samo slovenska, naša zemlja samo od našega rudarja, prav tako kakor je sam ves njen. Ta zemlja mu je v pokolenjih ustvarila odsev njegovih oči, barvo njegovih, lic in las, ustvarila mu je v borbi z njo plemenito dušo, zvesto srce. Kakor ne bo Idrije brez rudnika, prav tako je tudi ne bo brez našega rudarja, z njim bo padel tudi rudnik. Poizkus uvajati laške delavce v rudnik, se ni obnesel, odšli so prav tako, kakor so prišli.

Zanimljivo je v idrijski govorici predvsem naglas in prehod nekaterih samoglasnikov v druge. Tako se e spreminja vi, o v a, va in u. N. pr. res v ris (dolgi i), otrok v vatrak, okno v vaknu. (Vače, va-

Idrijska kotlina in delo pod zemljasto udarila našemu življenu poseben pečat. Tvorita in spremnjata izrazit tip Idriječana, klešeta našo duševnost v poseben lik. Na našem življenu, na smeru, v pesmi, v resni in šaljivi besedi, v družinskom in javnem udejstvovanju, v kulturnem, socijalnem in političnem misljenju se pozna vpliv kraja in njegovih razmer.

NAVADE IN OBICAJI

Tudi navade in običaji idrijskega človeka in kraja nudijo in izžarevajo vstopoto, presrćnost, iskrenost in družabnost preprostega delavca rudarja. Nič ni prisiljenega, vse je naravno, vse pogajanje iz duše in srca človeka, ki ga ni po kvarila moderna civilizacija. Žal, da tudi navade in običaji ginevajo pod vplivom moderne kuge. Mlajši rod kmalu ne bo poznal tipičnega življenu svojih dedov, ki je družilo posameznike v soseski in soseske v celoto idrijske kotline.

Ko je fant pričel vasovati, je hodil pod okno z godci in pevci, ki so mu znali razvjetni topla čuvstva najlepše idealne ljubezni, ki jo doživljata idrijski fant in dekle, z vso silno strastjo svoje duše in srca. Kdor je bedel v leplih posetnih nočeh, je vedno slišal godbo in lepo ubrano petje, ki je odmevalo po dolini. Podoknice so bile v navadi do zadnjih let, ko so pod silo razmer morale prenehati.

Poroke in ohceti so bile vedno zanimljive. Ženina in nevesto je spremljala v cerkev vse sorodstvo v sprevodu. Med potjo so moški pred nevesto in ženinom vpili: Bo!, oni za njima pa: Ne bo! Navadno se je zbrala ob takih prilikah vse Idrija pred cerkvijo, kjer so vzklikali novoporočencema. K ohceti in po njej so prišli v hišo »šeškarje«, ki so vočili srečo in prejeli zato preostale dobrote. Radostno so praznovali tudi veseli dogodek v hiši. Po krstu je bila navadno

FRANCE BEVK
U ENGLESKOM PRIJEVODU

U srpanjskom broju londonske revije za istočnu Evropu »The Slavonic and east European review« koju ureduju Seaton-Watson, P. Paros i Norman P. Johnson izašao je prevod drame Franceta Bevka »U dubini«. Dramu je preveo na engleski Anton Klančar uz pripomoč Florence Noyes.

USPEH NAŠE UMETNICE

Naša poznata pevka, gdječna Anita Mezetova je te dni odpotovala na Dunaj. Povabljena je bila u priliki sodelovanja na jugoslavenskom koncertu na Dunaju na gostovanje pri velikih septembarskim glazbenim prireditvama v Schönbrunner Schlosstheatru. Povabljenu se je odzvala in ji želimo veliko uspeha. (Agis).

SLOVENSKA KNJIŽEVNA PRODUKCIJA
V LETIH 1909—1935

V zadnjem času je prišla na ljubljanski književni trg pregledna statistika slovenske književne produkcije, ki je izšla kot poseben odtis iz revije »Čas«. »Slovenska književna produkcija v letih 1909—1935« je naslov tej pregledni in točni razpravi dr. Melite Pivec-Stelotove. V statističnih tablicah za posamezna leta je med drugimi od leta 1919 dalje tudi posebna rubrika, ki beleži število vsakoletnih slovenskih izdanj v Italiji, ki padejo najbrže vse na Južno Kraljino. Iz teh je razvidno, da je izšlo v letih 1919—1935 799 publikacij v Italiji. Žal te publikacije niso specifičirane kot vse ostale. Ob prilikih se še povremeno na to zanimivo, nadvise potrebno in pregleđeno statistiko. — (Agis).

KOSOVEL V ČEŠKEM PREVODU

Češka literarna revija »Lumin« je med zbirko moderne slovenske lirike prinesla v prevodu Jana Čarka tudi pesem Srečka Kosovela »Starca za vasjo«. Tista pesem je bila 17 maja t. l. recitirana na matiniji slovenske lirike v praskem radiju v slovenskem jeziku in v češkom prevodu. (Agis).

FRANCUSKI LIST NA HAITIMA PIŠE
POHVALNO O DIRIGENTU ŠULIGOJU
I KOMPOZITORU IVANU MATETIĆU
RONJGOVU

Francuski dnevnik »Gringoire«, koji izlazi u Tahiti-u na Haitima, od 17 aprila donio je izvještaj o nedavnom muzičko-pedagoškom kongresu u Pragu, koji je napisao Andre Coeuroy. U članku se opširno govori o nastupima ukrajinskog omladinskog zbora iz Potkarpatske Rusije i o »Trboveljskom Slavčeku«.

U tom članku kaže pisac, da su trboveljski »slavljci« sinovi i kćeri običnih rudara, a vodi ih učitelj Šuligoj, koji je pravi genij u svojem poslu. S virtuoznosću, koja graniči na čarobnjaštvo, pjeva taj zbor pet i šest-glazne nacionalne kompozicije. Naricaljka »Čaće moje«, od Ivana Matetića Ronjgova, koju su zapjevali, bila je upravo čudesan primjer umjetnosti toga zbora.

pojedina doma ali v gostilni. Manjkalo ni ne »prate«, ne vina.

Ob smrti v hiši so prihajali sosedji in sorodniki bdeti (čuti) k mrljcu. Noči so minevale v razgovoru, moški so vrgli v sosednji sobi karte in tudi pijače ni manjkalo. Če so čuli pri otroščini mrlju, teda taj je bila stara navada »rihtarjebiti«. Takoj ob smrti so zbrali sorodniki moža iz soseske, ki je opravljal, to se pravil izvršil vse priprave za pogreb, izbral pogrebce in svečarje. Fogrebci so bili navadno znanci in sosedje, ki so nosili mrlja zastonj ali proti mali nagradi. Nosačev je bilo šest za odraslega mrlja in so jih spremljali fantje svečarji. Ker je mesto kljub svoji raztresnosti po vsej kotlini ena sama velika družina, je spremila za vsakega pokojnika vedno dolga vrsta pogrebcev prav do groba.

Godovnik je bil počaščen na predvečer godu z mačjo muziko ali »ofrehtom«. To je bilo razbijanja po ločilih, škafih, s pokrivačami in drugimi rečmi, ki so prišle pod roko. Godci so se navadno pritihotaplili pred vrata in prav tako ne poznani izginili.

Idriječani so že od nekdaj spoštovali verske navade in praznike. Največ veselja je bilo za božične praznike. Mah za jaslice so nabrali že v zgodnjem jeseni in ga razložili v podstresu, de se je posušil. Na sv. večer, ko se je oglasil veliki zvon, so bile jaslice gotove in vsi zbrani po svojih domovih. Gospodinje so že prej pridno pomete hišo in odnesle smeti na sosedov vrt, češ da tudi drugo leto ne bo prepirov v soseski. Gospodar je vzel blagoslovljeno vodo, gospodinja kadilo, otroci pa luč jamšarico in pričela la pot okoli hiše. Vrtovi in vsa stanovanja so se blagoslovila, gospodar je vsem voščil praznike in novo leto. Nato se je zbrala vsa hiša, da so molili rožni venec. Običaj se je ponovil na silvestrov večer in na večer pred sv. Tremi kralji. Božičnih dreves kotlina ne pozna. Darila prinaša otrokom samo sv. Miklavž.